

J. Ratzinger: Novo doba

Autor Ante Ljubièiæ

Joseph Ratzinger, iz
knjige Sol zemlje, Mozaik knjiga

Razgovor s Peterom
Seewaldom

(...) povijest

velikih ateistièkih diktatura XX. stoljeæea, nacionalsocijalizma i komunizma, pokazuje kako je pad crkve, raspadanje i odsutnost vjerovanja kao odluèujuæe snage, gurnulo svijet u ponor. Ako je pretkršèansko poganstvo bilo u odreðenom smislu još nevino i prepostavljalo povezanost s bogovima i iskonskim vrijednostima koje su zlu odreðivale granice, onda æe sada, kad više nema sila što djeluju protiv zla, propast biti doista velikih razmjera. Sa sigurnošæu, koja ima potvrdu u iskustvu, možemo reæi da kada bi moralna snaga koju predstavlja kršæanska vjera iznenada bila istrgnuta iz svijeta, onda bi ona bila poput broda koji se zabio u ledenu santu i postojala bi velika opasnost za preživljavanje èovjeèanstva (...)

(...) Na završetku drugoga stoljeæea nakon Krista èini se da je stanje lošiye nego ikada prije. Amerièki spisatelj Louis Begleu naziva 20. stoljeæe èak „sotonskim rekvijemom“. To je pakao pun ubojstava, pokolja i nasilja, dakle koncentracija užasa. U 20. stoljeæu bilo je ubijeno više ljudi nego ikada prije. To je doba Holokausta i stvaranja atomske bombe....Kod mnogih se ljudi pri promišljanju djelovanja Boga i djelovanja èovjeka na svijet javljaju velike dvojbe: je li svijet doista spašen? Mogu li se godine nakon Krista uistinu nazvati godinama spasenja?

To je veliki broj razmatranja i pitanja. Temeljno je pitanje zapravo ovo: je li kršæanstvo doista donijelo spas, izbavljenje, ili je ostalo besplodno? Nije li kršæanstva možda u međuvremenu izgubilo svoju snagu?

Mislim da se najprije mora reæi kako spasenje, dakle – spasenje koje dolazi od Boga, nije kvantitativna velièina i da se ne može dodavati. U tehnièkim znanjima u èovjeèanstvu može još doæi do rasta, koji doduše ponekada poklekne, ali je ipak na neki naèin kontinuiran. Ono što je èisto kvantitativno može se mjeriti, može se utvrditi je li se poveæalo ili se smanjilo. Nije moguæe kolièinski izraziti napredak dobrote ljudi jer svaki je èovjek nov i sa svakim novim èovjekom, u odreðenom smislu , povijest iznova poèinje.

Vrlo je važno da naučimo to razlikovati. Dobrota èovjeka, da se tako izrazim, ne može se kvantitativno izraziti. Ne možemo, dakle, poèeti od toga da kršæanstvo, koje je nulte godine poèelo kao zrno gorušice, na kraju mora izgledati kao neko snažno stablo i da svatko mora vidjeti kako je ono iz stoljeæa u stoljeæe postojalo sve snažnijim. Ono se uvijek može slomiti i prelomiti jer je izbavljenje povjereni èovjeku, a Bog mu nikada ne želi oduzeti tu slobodu.

Osnovna je misao prosjvjetiteljstva bila da proces civilizacije mora èovjeka gotovo prisilno dovoditi do istine, do lijepoga, do dobrega te da se, prema tome, u buduænosti barbarska djela više ne mogu ni zamisliti.

Ali to što se izbavljenje uvijek odnosi na slobodu, to je, tako reæi, avanturistièka struktura izbavljenja. Ono nije nikada nametnuto izvana, nema èvrstu strukturu, nego se nalazi u lomljivoj posudi ljudske slobode. Ako se misli da je ljudsko biæe dospjelo na neki viši stupanj, mora se voditi raèuna o tome da je sve to vrlo nesigurno i da se lako može vratiti unatrag. Rekao bih da je upravo to sporna stvar koja je izražena u Isusovim iskušenjima: mora li izbavljenje biti nešto je strogo određeno, kao neka struktura u svijetu i što se može kvantitativno izraziti u smislu – svi su dobili kruh, odsad više nigdje nema gladi? Ili je izbavljenje nešto posve drugo? Zato što je vezano za slobodu, što nije nametnuto èovjeku, nego je prepušteno njegovoj slobodi pa se stoga može i razoriti do određenoga stupnja.

Takoðer moramo priznati da je kršæanstvo uvijek oslobaðalo velike snage ljubavi. Dovoljno je samo pogledati šti je sve s kršæanstvom ušlo u povijest. Gothe je rekao: nastalo je strahopoštovanje prema onome što se nalazi među nama. Uistinu, tek je s pojmom kršæanstva nastala sustavna njega bolesnika, briga o slabima i èitava organizacija ljubavi. Tek pojmom kršæanstva poèelo je rasti i štovanje prema svim ljudima na svim položajima. Zanimljivo je veæ to što se car Konstantin priznanjem kršæanstva osjeæao obvezatnim, promijenivši zakoine, uvesti nedjelju za sve i što se pobrinuo da robovi dobiju određena prava.

Ili da, na primjer, spomenem Anastazija, velikog aleksandrijskog biskupa iz èetvrtog stoljeæa, koji iz vlastitog iskustva opisuje kako su sva plemena bila meðusobno neprijateljski raspoložena, s noževima u rukama – sve dok kršæani nisu sa sobom donijeli određeno raspoloženje za mir. Ali, to su stvari koje nisu dane samom politièkom strukturu carstva. Kao što vidimo, one mogu opet propasti.

Tamo gdje èovjek napusti vjeru veæa je moguænost da æe se vratiti strahote poganstva. Mislim, a to i sami doista možemo vidjeti, da Bog manje utjeèe na povijest nego što bismo mi to htjeli. To je njegov odgovor na slobodu. A ako želimo i potvrðujemo da Bog poštuje slobodu, tada moramo i mi poštivati i nauèiti voljeti blagost njegova djelovanja.

Kršæanstvo još nikada nije bilo tako rašireno kao danas, ali širenje kršæanstva je jamèi svijetu dolazak spasenja.

Èinjenica je da kvantitativno i;renje kršæanstva, koje se mjeri brojem vjernika, ne znaèi automatski da æe svijet postati bolji jer nisu svi oni koji se nazivaju kršæanima uistinu kršæani. Kršæanstvo djeluje na oblikovanje svijeta samo indirektno, preko ljudi i njihove slobode. Ono nije nikakva ustanova novog politièkog i socijalnog sustava koji treba iskorijeniti zlo.

Kakvo znaèenje ima postojanje zla u odnosu na izbavljenje ili neizbavljenje?

Zlo ima moæ nad slobodom i ono stvara svoje strukture. Jer posve je oèito da postoje strukture zla. One vrše pritisak na èovjeka, one mogu blokirati njegovu slobodu, mogu podiæi zid koji æe sprijeèiti dolazak Boga u svijet. Bog nije pobjedio zlo s Kristom u tom smislu da ono više ne bi moglo biti iskušenje za èovjekovu slobodu, nego nam je ponudio ruku da nas vodi, ali nas ne prisiljava.

Znaèi li to da Bog ima premalo vlasti nad ovim svijetom?

U svakom sluèaju Bog nije htio obnašati vlast nad ovim svijetom onako kako mi to zamišljamo. Dakako, upravo je pitanje koje bih ja postavio „svjetskom duhu“, kako ste Vi to na poèetku formulirali: Zašto je Bog tako nemoæan? Zašto vlada na takav, neobièeno blag naèin, preko raspetoga Krista, kao nekoga tko sam nije uspio? Bjelodano je meðutim, da je to naèin na koji Bog želi vladati, to je Božanska vrsta moæi. Bog ne iskazuje svoju moæ na onaj drugi naèin – pritiscima, nametanjem i silom.

...ne moramo li biti potreseni stanjem ovoga svijeta, koje se opisuje kao „sotonski rekвијем“?

Mi kršæani znamo da je svijet ipak uvijek u Božjim rukama. I u sluèaju da se èovjek udalji od njega i krene k razaranji, ON æe u propasti svijeta zapoèeti nešto novo. Vjerujuæi u njega , mi radimo tako da ne doðe do toga da se èovjek odvoji te i nastojimo postiæi, koliko je to u našoj moæi, da svijet kao Božja tvorevina i èovjek kao Božji stvor mogu iznova živjeti.

Meðutim, moguæa je i pesimistièka dijagnoza. Može se dogoditi da odsutnost Boga postane tako snažna – Metz je govorio o tome kao o „krizi Boga“, a to je pomalo neobièan izraz - da se èovjek naðe u moralnom vrtlogu, nakon kojega slijedi razaranje svijeta, apokalipsa, propast. Mi moramo biti i na to spremni. Apokaliptièna dijagnoza ne može se iskljuèiti, ali tada æe Bog zaštiti èovjeka koji ga bude tražio. Ljubav je na posljeku ipak jaèa od mržnje.

Čini se da nije lagan teret povijesti koji pritišæe Crkvu. U povodu proslave petstote obljetnice Kolumbova otkriæa Amerike pojavile su se, na primjer, tako jake emocije protiv misionarskog rada da se moglo pomisliti kako su se te stvari dogodile juæer.

To su , dakako, djelomièno bile paušalne ocjene, koje ne proizlaze iz povijesne, istine nego , nego iz emocija trenutka. Ja ne želim osporavati krvnju Crkve, koja je zasigurno bila velika. Ali upravo s tim u svezi objavljene su nove, iscrpne studije što potvrđuju da su vjera i Crkva ustale protiv pohlepnosti osvajaæa koji su okrutno uništavali kulture i ljude. Pavao III. i pape nakon njega osobito su se zalagali za prava domorodaca i donijeli odgovarajuæe pravne uredbe.(...) Prvi franjevcu koji su bili misionari u Meksiku propovijedali su jedno vrlo jednostavno i neinstitucionalizirano kršæanstvo jer su bili još nadahnuti teologijom duha trinaestoga stoljeæa. Da ljudi nisu tu vjeru spoznali kao oslobaðajuæu snagu, ne bi moglo doæi do tako velikoga prihvæaanja kršæanstva – kao što je to bio sluèaj u Meksiku. Vjera je tamo znaèila i oslobaðanje od kultova koji su se održavali prije dolaska misionara. Meksiko je i mogao biti osloven zato što su se potlaæeni narodi udružili sa Španjolcima da bi se oslobodili od te vladavine. Sve je, dakle, malo drukèije nego što se misli, iako ne porièem ni ono loše što je uèinila Crkva...

(...) ne može se odgovoriti na pitanje kojim bi putem svijet pošao da nije bilo Crkve. Jednako tako nije moguæe previdjeti da je kršæanska vjera oslobođila i kultivirala svijet i to upravo razvojem ljudskih prava, umjetnošæu, znanošæu te moralnim odgojem. Europu se ne može zamisliti bez te oplodnje. Židovski publicist Franc Oppenheimer pisao je: „Demokracije sus nastale u judeo-kršæanskom svijetu. Povijest nastanka jest temeljni preudvjet našega pluralistièkog svijeta. Istoj toj povijesti možemo zahvaliti za mjerila na temelju kojih su se naše demokracije do danas mogle provjeravati, kritizirati i ispravljati“ I Vi ste sami ukazivali na to kako su demokratske i kršæanske vrijednosti srodne.

Ja mogu samo potvrditi ono što je Oppenheimer rekao. Danas znamo da se demokratski model razvio iz redovnièkih ustava koji su imali odredbe o glasovanju u kaptolima. Misao o jednakim pravima za sve mogla je takoðer naæi svoj politièki oblik. Naravno da je veæe prije postojala grèka demokracija koja je dala odluèujuæe poticaje, ali koja se morala obnavljati nakon sloma bogova. Bjelodana je èinjenica da obje izvorne demokracije, amerièka i engleska, poèivaju na konsenzusu vrijednosti koji proizlazi iz kršæanskoga vjerovanja te da su one mogle i još mogu funkcionirati samo ako postioji suglasje o vrijednostima. One bi se u protivnom raspale. Tako se i na povijesnoj razini može dobiti pozitivna balanca kršæanstva koje je stvorilo nov odnos prema èovjeku i prema samome sebi te koje je otvorilo vrata novoj èovjeènosti. Antièka grèka demokracija poèivala je na sakralnom jamstvu bogova. Kršæanska demokracija novoga doba poèiva na sakralnosti vrijednosti koje jamèe vjerovanje, vrijednosti koje proizlaze iz autonomnoga upravljanja veæine. Upravo ono što ste rekli o svoðenju raèuna dvadesetoga stoljeæa pokazuje kako su nestankom kršæanstva iznenada izbile na površinu arhaiène sile za koje je kršæanstvo bilo protjeralo. Pozivajuæi se na povijest možemo reæi da ne postoji demokracija bez religioznih, „sakralnih“ temelja.

(...) Upravo povijest velikih ateistièkih diktatura XX. stoljeæa, nacionalsocijalizma i komunizma, pokazuje kako je pad crkve, raspadanje i odsutnost vjerovanja kao odluèujuæe snage, gurnulo svijet u ponor. Ako je pretkršèansko poganstvo bilo u odreðenom smislu još nevino i prepostavljalo povezanost s bogovima i iskonskim vrijednostima koje su zlu odreðivale granice, onda æe sada, kad više nema sila što djeluju protiv zla, propast biti doista velikih razmjera.

Sa sigurnošæu, koja ima potvrdu u iskustvu, možemo reæi da kada bi moralna snaga koju predstavlja kršæanska vjera iznenada bila istrgnuta iz svijeta, onda bi ona bila poput broda koji se zabio u ledenu santu i

postojala bi velika opasnost za preživljavanje èovjekanstva.

(...) Moguænosti za preživljavanje ovoga planeta oèigledno se smanjuju. Od sredine osamdesetih god.(XX. stoljeæe) neprestano raste broj i opseg katastrofa diljem svijeta. Takoðer postaje sve jasnije da priroda nije uzrok tim katastrofama, nego èovjek – bilo da èini zahvate na prirodnim sustavima, bilo da gubi kontrolu nad vlastitim sustavima. Mnogi veæ spominju bijes Božji kad govore o tome.....Možda se staro mora uništiti da bi moglo nastati novo. Je li to stvaran zadatak apokalipse?

Teško je to reæi. Morali bismo uložiti nedvojbeno velik napor da omoguæimo novi poèetak, i to napor koji proizlazi iz snaga stvaranja i izbavljenja. Morali bismo osloboditi ine snage koje æe èovjeka nauèiti da ogranièi sebe sama. Posve je oèito da sve ovisi o tome. Èovjek bi morao nauèiti da ne èini sve što bi mogao uèiniti – on bi tako mogao razoriti i samoga sebe i svijet ; morao bi znati da se nasuprot moæi nalazi trebati i smjeti. Èovjek ne bi smio samo fizièku nemoæ priznati kao nemoæ, nego bi trebao priznati i one nemoæi koje odreðuju sadržaj moralnogaa. Zasigurno je bitan odgoj takvoga èovjeka koji æe se moæi oduprijeti iskušenju zabranjenoga voæa.

Crkva se mora takoðer potruditi osposobiti èovjeka da bude dorastao sam sebi, da može svojim fizièkim moguæenostima suprotstaviti odgovarajuæe moralne moguænosti. Znamo da to ne proizlazi iz puke moralnosti, nego iz unutarnje povezanosti sa živim Bogom. Samo ako se ON doista nalazi kao snaga u našem tu-bitku, moral æe dobiti svoju snagu. Nije dovoljna samo neka vlastita raèunica.

Možda doista više nije moguæe lijeèiti izvana, nego samo iznutra....”To je naše stanje duha koje se odražava na prirodu”?

(...) Jasno je da je vanjska zagaðenost okoline što je proživljavamo – zrcalo i odvod unutarnje zagaðenosti kojoj ne poklanjamo dovoljno pozornosti. Mislim takoðer da su to nedostaci pokreta za zaaštiti prirode. Oni se s razumljivom i opravdanom strasti bore protiv zagaðenja prirode, a duhovno samozagaðenje èovjeka i nadalje se smatra jednim od njegovih prava, njegovom slobodom. U tome je razlika. Mi želimo odstraniti mjerljiva zagaðenja, ali ne poklanjamo dovoljno pozornosti duhovnom zagaðenju èovjeka i prirode u njemu kako bi mogao disati kao èovjek, nego potpuno neistinitim pojmom slobode branimo sve što èovjek radi po svojoj volji.

Tako dugo dok podržavamo tu karikaturu slobode, naime - slobode unutarnjega razaranja duše, njezino æe vanjsko djelovanje ostati nepromijenjeno. Mislim da se moramo tome posvetiti. Nije samo priroda koja ima svoj red, svoje životno oblijeæe koje moramo poštivati ako želimo živjeti u njoj i od nje, nego je i èovjek u svojoj nutrini stvorenje i ima svoj red. On ne može sebe uèiniti onim što želi. Da bi mogao živjeti, on mora nauèiti sebe priznati stvorenjem i shvatiti da u sebi mora imati unutarnju èistoæeu – ekologiju duše, ako tako hoæete. Ako se ne shvati ta bit ekologije, sve æe se drugo pogoršati....